

Ганна Басава

міжперсанальная камунікацыя ў міжкультурных зносінах

Адным з набыткаў сучаснай грамадскай свядомасці з'яўляецца тое, што нельга ўявіць ні адну цывілізаваную краіну па-за сувяззю са светам, з іншымі культурамі. Неабходнасць народаў у культурным узаемаразуменні, імкненне спазнаць духоўны свет адзін аднаго вядзе да пашырэння духоўных сувязей і кантактаў, якія набываюць сістэматычны характар. Ідэі захавання і далейшага развіцця чалавечай цывілізацыі ўсё больш глыбока звязваюцца з неабходнасцю культурных узаемных зносін. Няма народа, які б спазнаў усе ісціны, няма народа, які б дасягнуў дасканаласці ва ўсіх сферах культуры і маралі. Толькі разам ствараецца цывілізацыя. Кожны народ з'яўляецца носбітам не толькі нацыянальнай, але і агульначалавечай культуры. І спецыялісты ў галіне сродкаў масавай камунікацыі, выкарыстоўваючы свой сапраўды агромністы ўплыў, здольныя садзейнічаць фарміраванню новай пазітыўнай гуманістычнай культуры.

На пачатку XXI стагоддзя рэалізацыя шляхоў паспяховай камунікацыі прадстаўнікоў розных краін шмат у чым залежыць ад засваення “чужых кодаў”, ад зацікаўленасці і адаптацыі да іх. Сучаснаму цывілізаванаму чалавеку ўласціва ўсведамленне узаемасувязі, цэласнасці свету і неабходнасці ў міжкультурным супрацоўніцтве народаў. Працэсы глабалізацыі ў свеце праектуюцца на сістэму моўнай адукацыі ў плане міжкультурных кантактаў. У прыватнасці назіраецца арыентацыя на геапалітычныя мэты ў межах еўрапейскай агульнасці (вылучэнне агульных каштоўнасцей, мэт, адукацыйных стандартаў, сацыякультурных партрэтаў спецыялістаў і г. д.). Здольнасць асобы да міжкультурнай камунікацыі арыентавана найперш на ўлік адрознага, нацыянальна-спецыфічнага, на перавагу адрознага тоеснаму ў кантактуючых культурах. Так, у апошні час вылучаецца пяць асноўных напрамкаў узаемазалежнасці, узаемапранікнення

культур, якія служаць асновай у выпрацоўцы глабальнага мыслення для напоўненага сэнсам і прадуктыўнага сумеснага жыцця агульнасцей людзей:

- развіццё тэхналогій;
- глабалізацыя эканомікі;
- інтэнсіўныя іміграцыйныя працэсы;
- мультыкультурнасць;
- распад нацыі – дзяржавы.

Сукупнасць гэтых накірункаў развіцця стварае аснову для ўсведамлення і асэнсавання вырашальнай ролі валодання кампетэнцыяй міжкультурных зносін ва ўмовах жыцця ва ўзаемазалежным і ўзаемазвязаным свеце, калі чалавек павінен дэманстраваць талерантнасць да культурных адрозненняў і павагу да іншых культур, што з'яўляецца прыкметай цывілізаваных зносін на кроснацыянальным узроўні.

Вядома, што ў аснове светаўспрымання і светаразумення кожнага народа знаходзіцца свая сістэма прадметных значэнняў, сацыяльных стэрэатыпаў, кагнітыўных сістэм. Таму свядомасць чалавека заўсёды этнічна абумоўлена. Як адзначаў В.фон Гумбальт, чалавек пераважна... жыве з прадметамі так, як іх падае яму мова... Кожная мова апісвае вакол народа, якому яна належыць, кола, адкуль чалавек можа выйсці настолькі, наколькі ён уступае ў кола іншай мовы. Запазычванне элементаў з адной культуры ў другую не заўсёды адбываецца як механічны працэс і не заўсёды з'яўляецца аўтаматычным вынікам культурных кантактаў. Часцей за ўсё запазычваемы элемент культуры пераасэнсоўваецца і набывае іншае значэнне, чым тое, якое ён меў у той культуры, адкуль быў запазычаны. Носьбіт пэўнай культуры рэінтэрпрэтуе культурныя значэнні, па-новаму “фармулюе” разуменне свету, характэрнае для культуры, у якой адбыўся працэс яго сацыялізацыі. Значыць, змест культуры як вобраз свету вынікае з вопыту, атрыманага чалавекам у працэсе сацыялізацыі. Гэты вопыт пэўным чынам арганізуецца і перадаецца з пакалення ў пакаленне, прычым кожнае новае пакаленне ўносіць у яго свае карэктывы. Вобраз свету з псіхалагічнага

пункту погляду ўяўляецца бачаннем светабудовы, характэрным для таго ці іншага народа, уяўленнем членаў грамадства пра саміх сябе, свайго месца ў свеце.

Найбольш істотныя асаблівасці культуры раскрываюцца пры іх супастаўляльным/параўнальным вывучэнні. Зразумела, калі моўны бар'ер абсалютна відавочны, то бар'ер культур становіцца яўным толькі пры сутыкненні (ці супастаўленні) роднай культуры з чужымі, адрознымі ад яе: часам дзіўнымі, а часам непрымальнымі (адсюль і паняцце “культурнага шоку”). У межах уласнай культуры фарміруецца ілюзія свайго бачання свету, ладу і спосабу жыцця, менталітэту і г.д. як адзіна магчымага і, галоўнае, адзіна прымальнага. Толькі ў тым выпадку, калі чалавек выходзіць за межы сваёй культуры, сутыкнуўшыся з іншым светабачаннем і светаўспрыманнем, ён можа зразумець спецыфіку сваёй уласнай грамадскай свядомасці, “убачыць” адрозненне ці канфлікт культур.

Гісторыя краіны, а карыстаючыся семіятычнай тэрміналогіяй, “тэкст” яе шматвяковага быцця, дазваляе разгледзець у ёй непаўторную нацыянальную “душу”. Душа народа, яго этнапсіхалогія, якія фарміруюцца натуральна-геаграфічнымі ўмовамі і нацыянальнай гісторыяй, выяўляюць як пэўныя супадзенні, так і істотныя адрозненні, што, нягледзячы ці на аддаленасць, ці на памежнасць краін, часам як аблягчае, так і ўскладняе міжкультурную камунікацыю.

Выхаванню міжкультурнай кампетэнтнасці, усведамленню асаблівасцей роднай культуры і чужых культур, здольнасці да змены перспектывы, выпрацоўцы навыкаў паводзін, распазнаванню стэрэатыпаў і працы з імі садзейнічае міжкультурнае навучанне як адна з форм усведамленага і арганізаванага працэсу развіцця асобы, што прыводзіць да змен у паводзінах індывідуума, звязаных з разуменнем і прыняццем культурна-спецыфічных форм паводзін прадстаўнікоў іншых культур.

Міжкультурнае навучанне скіравана на асэнсаванне культурнай спецыфікі чалавечых паводзін у цэлым, асэнсаванне сістэмы арыентацыі,

характэрнай для роднай культуры; асэнсаванне значэння культурных фактараў у працэсе камунікатыўнага ўзаемадзеяння.

Такім чынам, міжкультурнае навучанне садзейнічае як фарміраванню ў спецыяліста ў галіне сродкаў масавай камунікацыі творчых маўленчых уменняў і навыкаў у розных відах маўленчай дзейнасці, так і авалоданню ім лінгвістычным кодам, далучэнню да нацыянальнай культуры, традыцый і звычаяў, да сацыяльнай сістэмы каштоўнасцей і рэальнасцей, створанай іншым народам, пераадоленню сфарміраваных стэрэатыпаў, гатоўнасці да сацыякультурнага дыялогу і кампрамісу. У сістэме вучэбных праграм на факультэце павышэння кваліфікацыі журналісцкіх кадраўтакое праблемнае поле, як міжкультурная камунікацыя, з'яўляецца прыярытэтным для паглыбленага вывучэння.

Мэта дадзенага курса – закласці асновы камунікатыўнай кампетэнтнасці слухачоў факультэта павышэння кваліфікацыі, пазнаёміўшы іх з асновамі міжкультурнай камунікацыі, развіць культурную ўспрымальнасць, здольнасць да правільнай інтэрпрэтацыі розных відаў камунікатыўных паводзін праз асноўныя знакавыя сістэмы невербальнай камунікацыі, сфарміраваць уменні і навыкі прымянення на практыцы набытых ведаў у канкрэтных сітуацыях міжкультурнага ўзаемадзеяння. Прадметам курса з'яўляецца міжкультурная камунікацыя як цэласны аб'ект даследавання ў сацыяльных, цывілізацыйных, этнапсіхалагічных і іншых аспектах.

Праблематыка міжкультурнай камунікацыі мае шматвяковую гісторыю, дынаміку развіцця і цесна звязана з такімі пытаннямі, як культура, мова, дыялог, культурная своеасаблівасць народа. Міжкультурная камунікацыя – гэта асобая мадэль камунікацыі, у якой нацыянальна-культурныя асаблівасці камуніканта праяўляюцца праз вербальныя (лексічныя адзінкі, граматычныя структуры, маўленчыя акты), невербальныя элементы (жэсты, дыстанцыя і г. д.), стратэгію зносін (пачатак размовы, канец размовы, выражэнне меркавання, сумнення і г. д.).

Для фарміравання кагнітыўнай базы міжкультурнай камунікацыі вылучаецца сукупнасць міжкультурных ведаў, якія садзейнічаюць развіццю ў слухачоў цэласнага ўяўлення пра культуру як пэўнай (замежнай), так і сваёй краіны: культурна-моўныя веды (рэаліі, фразеалагізмы, граматычныя структуры і г. д.), працэдурныя веды (правілы зносін, этыкету), этнакультурныя веды (традыцыі, святы, асаблівасці нацыянальнага характару), гісторыка-культурныя веды (пра краіну, яе гісторыю).

У межах курса даецца ўяўленне аб працэсах невербальных зносін, разнастайнасці культурнага ўспрымання свету. Падрабязна аналізуюцца патэнцыяльныя праблемы ў невербальнай камунікацыі і магчымасці яе аптымізацыі. Пэўная ўвага надаецца практычнаму навучанню слухачоў адрозніваць па знешніх прыкметах чалавечыя эмоцыі і дыферэнцыраваць асобныя камунікатыўныя невербальныя сігналы з тым, каб лепш разумець іншых, а ў выніку, і сябе. Усё гэта дазволіць слухачам арыентавацца ў праблемах міжкультурнай камунікацыі і скласці ўяўленне аб шляхах усталявання прадуктыўнай камунікацыі.

ЛІТАРАТУРА

1. Акишина А., Кано Х. Словарь русских жестов и мимики // А. Акишина, Х. Кано. – Токио, 1980.
2. Григорьев С. А. Словарь языка русских жестов. – М., Вена, 2001.
3. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация // С. Г. Тер-Минасова. – М.: Слово, 2000.
4. Гудков Д. Б. Теория и практика межкультурной коммуникации // Д. Б. Гудков. – М., 2003.
5. Ильяева И. А., Кожемякин Е. А., Межкультурные коммуникации в современном мире // И. А. Ильяева, Е. А. Кожемякин. – Белгород, 2001.
6. Іўчанкаў В. І. Дыскусбеларускіх СМІ. Арганізацыя публіцыстычнага тэксту // В. І. Іўчанкаў // БДУ. – Мінск, 2003.
7. Кашкин В. Б. Основы теории коммуникации: Краткий курс. – М., 2007
8. Крейдлин Г. Е. Невербальная семиотика: Язык тела и естественный язык // Г. Е. Крейдлин. – М., 2004.
9. Пиз А. Язык телодвижений // А. Пиз. – СПб., 2000.
10. Садохин А. П. Межкультурная коммуникация // А. П. Садохин. – М., 2004.

11. Стадников М. Г. Межкультурная коммуникация // М. Г. Стадников. – СПб., 2007.
12. Степанов С. С. Язык внешности // С. С. Степанов. – М., 2001.
13. Рот Ю., Коптельцева Г. Встречи на грани культур // Ю. Рот, Г. Коптельцева. – Калуга, 2001.
14. Фаст Джулиус Язык тела // Джулиус Фаст. – М., 2006.
15. Шмидт Р. Искусство общения // Р. Шмидт. – М., 1992.